

MOST MAJD ÉN SIMOGATLAK TÉGEDET

TOLNAI OTTÓ

Nem. Nem tört el. Egyszer sem tört el a kezem. Se a lábam. Se semmim. A fejem sem tört be egyszer sem. Nem. Ütés nyoma. Igen, ütés, nem törés. Ütés. Ikerpárja ez a csontdudor itt a térdemen, itt a fejemen, igen, meg itt, itt lejjebb a gerincemen. Hagyd ott a tenyeredet. Egyszerre kaptam ezeket az ütéseket, tán mindössze tíz perc alatt, de a bot s végén az ólombunkó, amit a gyógyfürdőből lopott ólomcsőből öntöttem, úgy látszik, nem volt elég kemény, elég nehéz. Érdekes, eddig még senki sem fedezte fel őket. Többször végig kell simítani, hogy megérezd, valami csomóféleség van ott a bőr alatt. Senki sem simogatott még engem így. Ritkán, mind ritkábban szeretkezem meztelen. Lábomköze is gombásodik már. Nem, sosem tapogatom őket, de immár huszonöt éve, igen, negyedszázada, érzem mind a harminc ütés helyét. Ez itt a gerincemen egy kicsit mintha még fájna. Persze! Jó, hogy odasóztak az ólommal, hiszen még csak tízéves voltam és így — telibe találva a fekete csírárt — bebiztosítottam farkok ellen. A fejem viszont kissé lapos maradt, oda nem kellett volna olyan nagyokat ütni, hiszen kopasz — nullás! — voltam éppen. Az orromnak már nem ártott. Nem ártott, de a reccsenés, az a borzasztó reccsenés, mintha csak egy nagy libatollat lökött volna fel hirtelen a homloküregembe. Még mindig ott van. Igen, a toll. A libatoll. Időváltozáskor még az illatát is érzem. A toll illatát. Szerettem Weisék nagy, hátsó udvarában játszani — vagonszámra gyűlt ott a toll. Aztán, egyszer beestem az egyik feneketlen tollraktárba, és csak másnap találtak rám. Véres volt a fél raktár. Felszűrődött az orromba egy nagy libatoll. Nem tudom, hogyan kerülhetett oda, hiszen szigorúan csak pihetollat vásároltak, vettek át. Időváltozáskor néha még mindig ott ülök tollal az orromban a feneketlen pihekútban. Emlékszem, amikor Weis meghalt

... Öngyilkos lett a börtönben. Azt suttogták, hogy lisztezte-sózta a tollat és hogy a rendőrség Napóleon-aranyakat talált a csillárai-ban. Igen, még az áramon is spórolt — az arany világított neki. Egyik barátom anyja volt a tanú a házkutatásnál. Persze, tanúk nélkül nem szabad házkutatni. Nem, nem tudom, ki lehetett a másik tanú. Nem, ezen még sosem gondolkodtam. Napokig meséltünk barátommal a házkutatás részleteit. Mi is, szőrszálhasogatók, alaposak, módszeresek voltunk a meséltetésben, akár a rendőrök a kutatásban. Nem is egy szál toll van az én orromban, hanem egy egész köteg, egy kenőtollá összefogott, összefont köteg. Hároméves koromban eltört az orrom, hétéves koromban felszűrődött benne a toll, tízéves koromban pedig ismét összezúzták — ismét fellökték a tollat az ólombunkóval... Térdemnek sem ártott már. Régóta csonttetraéder volt már akkor az én térdkalácsom. Azt mondják, nagyot durran a térd, ha átszúrják. Mindig is intenzíven foglalkoztatott a térdkalácsom. Sok-sok kisvárosi futballmérkőzést láttam, sok-sok lábtörést, ficamodást. A fű és az izzadság nyers illata és a mézpor kis felhői, a finom mézporé, amellyel a pályát vonalazzák. Milyen erős, vastag lábaik voltak azoknak a játékosoknak! A kórház halottkémje járt a mérkőzésekre — egy rossz orvostáskával és egy fakó vásznú hordággal. Kérgesnek hívták, és az egyik szeme üvegből volt. Féltünk tőle... Itt is fáj, szorítsd rá jobban a tenyeredet. Szorítsd rá. Szorítsd jobban, erősebben. Szárnyon vág-tak. Igen, éppen jókor, mert már veszélyessé kezdett válni temp-lomba járásom, az angyalok, igen, az angyalok előtt való álldogálásom. Nehéz, túl nehéz szárnyú angyalok voltak azok, habár éppen a piktor ügyetlensége, naivitása varázsolta valós szárnyakká a toll-batyut vállukon. Annyit bámultam azt a falat az angyalokkal, hogy már én is görnyedezni kezdtem valami láthatatlan súly alatt. Nem, a fogam nem tört ki, nem, de még ma is érzem rajta a nehéz, puha ütést. Mintha csak viasszal vagy sárral vágta volna szájba. Nagy sárháborúk dúltak abban az időben a Tiszán. Sokszor kap-tam szájlövést vagy ahogy mi mondtuk: pofatrafát, s aztán egész nap zabálhattam a szödröt, meg lefetyelhettem a folyóvizet, a lan-gyos, sárga folyóvizet. Ez nem az. Nem. Erről a hegről már sokat meséltem. Nem szeretem, pontosabban, mind kevésbé szeretem, ahogy megritkul fölötte a hajam. Rajta mérem, milyen rohamosan nő a koponyám, hogy talán már holnap elérje maximumát és hir-telen, ugyanolyan rohamosan, zsugorodni kezdjen. Nincs kizárva, egyszer visszakerül majd oda, ahol ötéves koromban volt. Különös:

egy oda-vissza sétáló gyöngyház ütötte heg a halántékomon. Nem tudom, a csonton hagyott-e nyomot. Sétál, sétál a halántékomon, akár egy színtelen rovar — néha odakapok, s megpróbálom lesöpörni fejemről... Neked nincs meleged? Ismét izzadni, verejtékezni, vérezni kezdtem az ólombunkó ütései alatt. Add csak a trikómat. Dobd rám a lepedőt is. Erősítsd fel a rádiót. Miféle állomás ez? Nem értem a nyelvét, híreit mégis értem: Kína — Spanyolország — Egyiptomi Arab Köztársaság. Köszönöm. Nyolc óra felé lehetett. Sötétedett, és nemigen jártak már az utcán. Füttyörészve, ólomvégű mogyorófa cserkészbotomat vállamnak döntve lépkedtem hazafelé a főutcán.

Ifjú harcos!

Elhagyva a szabószövetkezetet, ahol nehéz, sötétkék posztó fölött görnyedeztek a szabók (új uniformisukat varrták — ugyanis önkéntes tűzoltó volt mind), boldogan állapítottam meg, hogy a fényképész hatalmas kirakata még világos. És már el is határoztam, megállok, és addig fogom bámulni azt a nagy aranykeretes esküvőképet, amíg csak le nem dübörögtetik orrom előtt a súlyos pléhredőnyt. Nem érhettem a kirakat elé. Csak az utolsó, varangyszín kérgű gömbakácig jutottam. Dr. Kosztolányi ablakai sötétek voltak. Biztosan disznópiaci betegeinél járt éppen, zseblámpájával világítva maga előtt a járdát. Három-négyet kellett volna még lépnem a szalon ajtajáig, kirakataig, a következő gömbakácig, amelyen még láttam: mint kis csillék tolatnak a piros bogarak! Szerettem az AGFA-reklám lila zománcát. A reklámra is felpillantottam még, láttam a körömnyi, lepattant zománc rozsdásodó helyét — a rozsdá majd még mind letúrja a lilát, gondoltam bosszankodva, amikor malaki durván elkapott, és berántott, beröpített a kapu alá. A két Bakay gyerek volt. Egy éve költöztek be a tanyáról. A falusiak főerőssége közé tartoztak, habár valahol az Iparosotthon körül laktak. Röpülés közben botomtól is elválasztottak, és éppen abban a pillanatban kaptam a fejemre vele, amikor a kapualj súrolt deszkapadlójára puffantam. Kék agyagot hoztam a téglagyár bányájából, ökölnyi lyukat formáltam, behelyeztem a bot végét, és beleöntöttem az ólmot. Csak koponyám nagy durranásának pillanatában győződtem meg végképp, hogy jól sikerült az öntés. Nincs szebb a kanizsai kék agyagnál! Egy pirospöttyes bögrében olvastottam az ólmot. Inkább teát kérek. Az éjszaka ismét megmérgeztem magam

kávével. Éjfél után is főztem még egy dzsezvával. Nem, az éjszaka sem kezdtem még el. Nem. Még mindig csak olvastam és nézgettem a pentlandi levelet. Brisbane-ből indult a korall-szigetek felé. Igen, bátyád is élt Brisbane-ben. Érdekes. Éppen ezért nem tudtam elkezdni, mert még mindig három alakot látok: a levelet író belgrádi állatorvost, akivel indulása előtt tán találkoztam is a kanizsai strandon (húga ugyanis Kanizsára ment férjhez), bátyádat és persze, magamat, akinek a levél, azaz a levelek új, végső változatát kellene megírni. Levél is három van még: a korallszigetéről szóló, amelynek fotokópiája ott van az asztalomon, azután az, amelyiket már évek óta készülök megírni bátyádnak Sydneybe és az én végső, literarizált változatom. A valós levelet Ausztráliából írták, bátyádnak Szabadkáról készültem írni még a nádtetős házból, most végül viszont majd Újvidéken írom meg Ausztráliából keltezett leveletem az ifjú állatorvosból és bátyádból ömlesztett figura nevében:

Pentland — Townsville — Magnetic Island — Charters Towers —
Cairns — Green Island —

Igen, igazad van, Townsvilleben is élt a bátyád. Még jól emlékszem a botanikai kertet ábrázoló képeslapjára (Castle Hill from Botanical Gardens, Townsville). Ujjnyi szálkák voltak kapualj zsírszódával fehérített széles deszkáiban. Sötét volt már, csak a fényképszalon hátsó kijáratán szűrődött ki egy fénysáv a kapualj salétromos falára. Aznavour! Igazítsd meg, nincs az állomáson. Szeretem Aznavour — különösen mint filmszínészt! A második ütés fáj legjobban. Az első volt a leghangosabb. A második fáj legjobban. A második. Az elsőnek a hangja, a zaja fáj. A hetediknek meg az illata. Igen, a második. Tedd vissza a tenyered. Kérlek. Mint egy béka, felugrottam, majd visszahuppantam: pontosan a gerincem tövére csapódott az ólombunkó. Nagy, zsebes klottgatya volt rajtam. Semmi más. Az udvarról különböző futónövények toltak be a villanyóra ablakos kis mélyedése fölé, bódító illatuk még azt a csöpp levegőt is kiszorította a nagykapu alatti résen, ami beröplésem pillanata alatt beáramolhatott. Érdekes, az ujjam sem tört el. Úgy érzem, gyűrűt, puha ólomgyűrűt hordok jobb kezemen. Néha hideg, néha forró ólomgyűrűt. Régóta alkudoztam már abban az időben egy húzniből készült rézgyűrűre. Most megkaptam. Meg. Ólomból. A lapockámra csapódó ütés ismét feldobott. Mintha csak

azt mondta volna, nevetve: röpülj, röpülj no! Az ütés, az ólom meg a csont, azaz csak az ólom. Mintha az ólom, a tompa ólom nevetett volna akkor. Közben lehet, hogy az egyik Bakay gyerek röhögött valamin. Rajtam tán. Valami nevetségeset csinálhattam. Valami nevetségeset az ő számukra. Összehugyoztam tán magam? Vagy nevetséges hangot hallattam? Nem tudom. Nekem úgy tűnt abban a pillanatban, hogy az ólom röhög: röpülj, röpülj no! A Kistőről jöttem. Az délután majdnem megütköztünk a falusiakkal. Végül ismét csak manőverezés lett az egészből. Egy csoportot elküldtünk a Tisza-partra, hogy hátulról, a fűrésztelep felől támadjon — ők vissza sem értek nyolcig. Persze, én is inkább ezeknek a végtelen hadmozdulatoknak voltam a híve. Az sincs kizárva, hogy éppen én voltam e manőverek értelmi szerzője. A számháborúzásnál is mindig szétporlasztottam a csapatot. Végtelen hadmozdulatok, ütközet nélkül. Állandó hadviselés. Azt hiszem, éppen a Bakay testvérek miatt nem mertünk támadni. Olyanok voltak, mint az a két óriás, karcsú szerezsen, a szenegáli bélyegen. Ők, a falusiak nem tudom, kitől tartottak. Mert ők sem mertek támadni. Dikszétől tán? Első pillanattól kezdve attól rettegetem, hogy lefényképeznek. Talán azt is hittem, ahogy megérintették a karomat — a tolató piros bogarak, a lila zománc! —, hogy a fényképész akar megbüntetni vagy megjutalmazni elhatározásomért, hogy zárásig ott fogok maradni a nagy esküvőkép előtt. Igen, valamiféleképpen már akkor, röpülés közben elkezdett keveredni a fátyol a szárnyakkal... Ott laktunk a központban. Háromszáz méterre, a főutca másik végében, szemben a mi házunkkal, apám üzleteivel (melyek később, mint tudod, leégtek) a bank (mi takarékpénztárnak hívtuk) zöld épülete rejtőzött az óriás gesztenyefák mögött, a rendőrlaktanya tőzsomszédságában. Szép szecessziós épület volt, homlokzatán stilizált méhkaptárral. Utána kellene nézmem, említik-e abban a vajdasági szecessziót tárgyaló tanulmányban. Benn a bankban sosem jártam. Sosem. Róla mindig az a papírpengővel teli bádogteknő jut eszembe, amelyet tanító nénimnél láttam egyszer a kamrában, ugyanis az ő férje a háború előtt a bank egyik főnöke volt. Egy alkalommal felpróbáltam az öreg klott könyökvédőjét — bankszaga volt... Az egyik püfölt, a másik meg rugdosott. A rugdosásnak semmi nyoma sem maradt, mert mezítláb voltak, de ne hidd, hogy kevésbé fáj. Magukkal vitték a botomat, tehát valóban kitűnően sikerült az öntés. Kitűnően. Egy-két óra hosszat feküdhettem ott a gyúródeszkaszín, püffedt padlón. Nem vérzett az orrom, egy facsomót tak-

nyozott-lakkozott. Dr. Kosztolányi rám világított zseblámpájával. Meséltem már neked, hogy csak ő használt zseblámpát városunkban. Lámpára volt szüksége, hogy közlekedni tudjon közöttünk. Hordágyon vittek haza. Először feküdtem akkor hordágyon s tán utoljára is. Valóban, lehetséges, hogy többé már nem is fogok hordágyra feküdni, nem fognak hordágyra fektetni? Már évek óta nem használhatták azt a hordágyat, a szíjak csatjai teljesen elrozsdásodtak, a zöld vászon fehérré fakult, akár Kérges, a halottkém hordágyán, csak az a nagy vérfolt nem tűnt el, nem tűnt el talán még ma sem. Az a vérfolt, amely városunk legjobb futballistája után maradt. Egy éjszaka lelőtték. Temetésén utánadobták futballcipőjét és azt a labdát is, amellyel utolsó (Kanizsa—Zombor) mérkőzését játszotta. Sírtunk, istentelenül sírtunk, de valahogy a cipőt és a labdát is sirattuk. Másnap legszívesebben kikapartuk volna. Néha, titokban, még manapság is sírok a futballista és a cipő, a labda után. Mikinek hívták, és ott fekszik nem messze nagyanyámtól. Harmadnapra már felkeltem. Fel, habár, látod, még mindig fekszem. Tulajdonképpen még mindig nem keltem fel. Még mindig zuhognak rajtam az ólombunkó ütései. Jóval később tapasztaltam, hogy az ólom és a gumi ütései mennyire hasonlítanak. Nem. A gumibottal nem vágta orron. Azóta nem bántották az orromat, tollas ormányomat. Ha tapogatom magam, akárha a gömbakác varangyszín, parafaszerű kéréget tapogatnám. Igen. A parafa is egyik alapanyaga volt gyerekkoromnak. Máris fulladok, ha említem. Anyám féltékeny volt egy asszonyra (még mindig emlékszem, Gangosnak hívták), s annak parafasarkú cipője volt... Sok szép gömbakác volt egykor városkánkban. Gömbakác, gesztenye, galagonya... Nem tudom, nem is gondolkodtam róla, illetve, most, hogy meséltem, automatikusan az angyalokkal hoztam összefüggésbe. Meg voltam győződve, hogy lefényképeztek. Le, mint elsőáldozáskor, mint bérváláskor. (Azóta sem volt fehér kesztyű a kezemen.) Hol a kép, voltak első szavaim, ahogy otthon észhez tértem. Miféle kép, kérdezték. A fénykép, amit az este készített rólam a fényképész és Dr. Kosztolányi. Szemeim még akkor is könnyeztek az erős reflektortól. Pedig, több, mint valószínű, hogy csak a műtőasztalra fektettek fel és Dr. Kosztolányi kapcsolta be roppant erős, reflektorként szolgáló asztalilámpáját.

Meztelen voltam.

Elvesztettem eszméletemet, de meztelenségem pontosan emlékezett magára. Ha megálltam a fényképész kirakata előtt, mindig végignéztem minden fényképet — de csak azért, mert szinte magam előtt is szégyelltem, hogy a kreol menyasszony miatt állok ott, tapadok olyan veszélyesen az üvegre. Igen, a kreol menyasszony mellé akartam furakodni, félrelökve a magas, sovány, kis hegyes bajuszú, csokornyakkendős, fehér kesztyűs vőlegényt, bátyám egyik legjobb barátját. Jól tudtam, egyszer még én is fehér kesztyűt fogok húzni — egyszer, amikor majd valóban ott állok a kreol menyasszony mellett: „én, a vőlegénye”! Ájulás közben, de már azt hiszem, repülés közben is, ott álltam szorosán mellette, meztelen, megvert kis lila pöccsel, nagy fehér szárnyakkal. Nem tudom. Nem. Valóban, nem emlékszem már, hogy hívták a kreol menyasszonyt. Dr. Kosztolányi tejeskávészín öltönyében volt. Egyik világosodó pillanatomban steppelt foltzsebét bámultam: a cérna egy árnyalattal világosabb volt a szövetnél, majdnem fehér, és mégis olyan távol a fehértől. Tudtam, pontosan tudtam, városkánk rőföskereskedéseiben nem árulnak olyan tejeskávészín, meleg érintésű nyári anyagot, városkánk szabói nem steppelnek olyan hibátlanul. Egy duplázás, szakadás, egy hiba a steppelésben az egész öltönyt megváltoztatja, elnehezíti. Szerettem nézni délelőttönkint, amint a segítők kicipelték a szövetbálákat a bolt elé, a napra — csak most látom: milyen sötét kis, olajos padlójú, egérürülékszagú boltok voltak azok. Apám boltjai is. Igaz, oromi boltunkra én nem emlékszem. Persze, Oromon is éltünk... Többé sosem mertem megállni a nagy fényképészkirakat előtt, az AGFA-reklám lila zománcát is csak a másik oldalról lestem, mert meg voltam győződve, hogy ott az én képem is, meztelen képem tele az ütések fekete nyomaival. A fekete-fehér márványkockákra fagyott a lábam az angyalok előtt, nem tudtam mozdulni, pedig már senki sem tartózkodott olyankor a templomban, és fennállt a veszély, hogy bezárnak, összezárnak az angyalokkal. Az angyalok fölött, kívülről, a színes ablakban, galambok kaparásztak, vadócok, láttam a villámhárítót, látom a kopasz, kis, rózsaszín és kék húsú, éppen csak tokosodó galambokat a szaros fészekben, ahogy a villám lefutva, levezettetve a földbe, a porcfüves földbe, megpörköli, megpörköli, de nem süti, nem égeti meg őket, s látják, láthatják csöpp, homályos galambszemükkel, ahogy a villám kivilágítja a vörös, lila, zöld, sárga ablakot, ahogy bevi-

lágít a hajóba az angyalok felett, akik most árnyékban vannak, látom a fal mély repedését, amelyen beszivárog a nedves, fostos, pörkölt toll és bőr büze, érzem az angyalok bűzét, érzem a hátam alá gyűrt véres, szaros tüll-szárnyakat, a klottgatyát, látom egy pillanatra a tejeskávészín öltöny steppelt foltzsebét, látom, már egészen jól látom, ahogy nagyanyám, édes nagyanyám a sublóra teszi, az orvosságok és a gipszfezület mellé, kimosott, szépen kivasalalt klottgatyámat, látom, már-már érintem, csókolom szememmel ólomgyűrűkkel tele göcsörtös ujjait, látom, már-már... Kész a tea? Gyorsan beszélek? Tedd rám a paplant. Zárd el a rádiót — túl erős most neked az Allegro barbaro. Ne simogass. Most majd én simogatlak tégedet. Tényleg, húzd ki a kezed. Légy szíves. Igen, apró, alig kitapintható őskövületek ezek a bőrom alatt. Akárha kis bordáskagyló nőtt volna lapockámba, tarkómba meg kőből csavarodott volna. Fantasztikus, hogy mind a két bokámra kaptam ütést, mind a kettőre, és mind a kettőre kívülről. Egyforma gomb van mind a kettőn, gomb, amelyen átfűződik az ér cernája-zsinórja. Úgy érzem, örökké kamásnit hordok. A kapualj villanyórájának pirosan futkosó csíkjá, akár valami vérkör, nekem is jelezte: élek. Volt egy hatalmas olajnyomat is a kapu alatt. Dr. Kosztolányi falrészén, de egyáltalán nem látszott akkor a sötétben, csak tudtam, hogy ott van, valamelyik ütés, több, mint valószínű, a tarkómra csapódó, hirtelen az emlékezetembe lőtte egy pillanatra azt a legyek által észbontó szisztematikussággal piszkított harci jelenetet. Még csak a hadvezér jobb fele nem volt áthúzva fekete ürülékrafterekkel. Vonalzó mellett szarnak, mondotta az alsó épületben lakó cipész. (A legyek a rasztertechnika feltalálói kétségtelen.) Roppant különös volt annak a cipésznek és annak a félhadvezérnek a viszonya. Úgy álltak szemben egymással, mint két rokkant ellenfél. Mert hát a cipész is rokkantnak érezte egy kicsit magát, hiszen flekkelésnél, féltalpalásnál nem sikerült többre vinnie. Élete vége felé valamicske elégtételt nyert a hadvezér vereségében, totális vereségében. A nap különböző szakáiban lehetett látni őt a nagy nyomat előtt, amint pálinkáért, faszögért vagy csirizért menet, hegyeket köpködve, hangosan morfondírozik, beszélget a hadvezérrel, oktatja, akár az inasát, magyarázza, hol hibázott, hol szarta el a madzagot, hogyan kellett volna átejtetni a legyeket stb. Több, mint valószínű, hogy már ki is számította, mikor fog elérkezni az a nagy nap, amikor, légseregeivel ő, a suszter, ő, a javítósuszter, végső, totális vereséget fog mérni a hadvezérre. Egyesek a suszter katoná-

sapkáját is (mert katonasapkát hordott örökké az öreg) a hadvezérré váló viaskodásával magyarázták (mások viszont a 19-es forradalomban való részvételével). Valóban. Erre sosem gondoltam, hogy az én angyalokkal való viaskodásom s az ő viaskodásában volt valami közös. Ha más nem is, akkor legalább az, hogy mind a ketten komolyan, túl komolyan vettük a képeket. A koponya nagyokat durran, mint a kiszúrt térd. Igen, mert belülről visszhangzik. Nagyanyám füveket, leveleket kötött a gerincemre. Örült, hogy a farokkal egyszer s mindenkorra végeztünk, ám mégis félt, féltett, mert, mint mondotta, a gerinccel nem lehet játszani. Nézd meg, édes kisfiam, mondotta, nézd meg ezeket az embereket: mindnek rossz a gerince, rossz, azoké a legrosszabb, akik nyársat nyelve járnak — akik görnyedeznek, azok görnyedeznek, akiknek eltört, azoknak eltört, de a peckeseké, de a peckeseké... A kistemplomtól a fényképészig szaladtam a lakodalmas menet után. Néha, ha túl közel merészkedtem a kreol menyasszonyhoz, innom kellett a borból, törnöm kellett a kalácsból, ujjaimmal csettintgetve, táncolnom kellett a rezesek muzsikájára. Minden harmadik gesztenyefa tövében hánytam, éppen úgy, mint amikor szívtam abból az árokba fordult német autóból lopott cigarettából öt évvel ezelőtt. De hányás közben is tisztán láttam a menyasszonyt. Egyáltalán nem úgy néztem rá, mint egy kisgyerek, hiszen akkor már megvizsgáltuk egymás nemiszervét a lányokkal a színház páholyában, és a kreol menyasszonyt is láttam meztelen fürdeni a téglagyár bányájában. Igen, a téglagyárban dolgozott a kreol menyasszony. Néha elszöktek az égetők mellől, és meztelenre vetkőzve a régi bányában lubickoltak. Onnan, abból a bányából hoztam a kék agyagot az ólombunkó öntéséhez is. A disznópiac környékén lakott a kreol menyasszony, és nincs kizárva, hogy Dr. Kosztolányi is éppen nála járt, hogy éppen ő küldte, siessen haza, siessen, siessen! Tedd a szememre a kezed. Valami vagy valaki ott a sötétben is megóvta szemem világát. Lehunyt szemmel jártam a világban gyerekkoromban is, mégis a szemem világa volt az én egyetlen világom. Feküdtem a fűben, a homokon vagy a vízen, és a nap átvilágította szemhéjamat... Milyen különös, hogy éppen Dr. Kosztolányi kapualját választották. Még legalább tíz ilyen nagy, zárt, sötét kapualj volt a környéken. Meg hát Dr. Kosztolányi az orvosom volt. Ő vágta ki a gugámat is. Azt az izzó-lüktető, már-már robbanó, gyöngytyúktojásnyi daganatot az államon. Kormos szkalpele kereszt alakot vágott belém, ő, az író öccse: megjelölt. Mon-

dom, különös, hogy Dr. Kosztolányi házát választották a Bakay fivérek, hiszen ha Tibiék kapualját választják, napokig nem találtak volna tetememre. Tibiéknek hatalmas üvegkereskedésük volt egykor. Akkortájt már csak néha-néha szaladt haza Tibi vagy az anyja egy-egy üvegtálért, csillárért a padlásra. Tibiék tükörrel, üvegholmival teli padlásánál csodálatosabb játszóhelyen még sosem játszottam. Dr. Kosztolányitól jobbra, az erdész háza következett. Ha az erdész kapualjában vernek meg, akkor meg csak őszre találtak volna rám, mivel az erdész egész nyáron lent lakott a lövölde melletti erdészlakban. Az erdész utáni ház nagykapuja felett pedig azt írta: POMPE FUNEBRI. Igen, a temetkezési vállalat következett. Egy öregasszony vezette. Ő szögezte le a koporsókat, energikusan, dühösen, mintha csak minden halott személyes ellensége lett volna. Sokszor láttam, képzeltem el, ahogy fölém hajol a bajszos, ősz hajú, fekete kendős öregasszony, és finom, fényesre koptatott nyelvű kis kalapácsával leszögez. Az az alak örökölte az öregasszony vállalatát, aki most szilveszter éjszakáján, ott Zimoniénál, belefordult fekete kombijával az árokba. Abban a pillanatban, amikor ráálltam a felfordult autó oldalára és kifeszítettem az ajtaját, nem tudtam, hogy halottaskocsi. Olyan hirtelen történt minden, hogy valójában semmit sem regisztráltam, csak felkiáltottam: miért fordul ez az ember az árokba?! Valóban, miért, hiszen egyenes és sima volt az út? Az alakot sem ismertem fel azonnal. Vértett a füle. Megrémülve bámult szakállas arcomba. Miért hajtott az árokba?, kérdeztem dühösen. Nem tudott válaszolni, csak dadogott. Nagyon is túlvilági jelenség lehettem ott a holdvilágban. Az öreg paraszt, a hulla tulajdonosa, már valahogy kimászott mellőle. Fogalmam sincs, mi lett hátul, a rácsos, matt üveg mögötti koporsóval, kiugrott-e a szépen megborotvált, felöltöztetett halott. Megijedt tőlem a koporsós, azt hihette, azért hajlok fölé, hogy leszögezzem. Hol vagy? Nem vagy itt? Ki van itthon? Nincs itthon senki? Egyedül vagyok? Egyedül?

Egyedül. Megverve. Nagyon.

Hány ütést is kaptam tulajdonképpen? Húszat. Húszat? Honnan veszem, hiszen én nem számoltam, én sosem számoltam. Már a másodiknál vagy a harmadiknál, elájultam. Azt is mondtam már, hogy sosem tapogattam, simogattam magam. Lehet, hogy kevesebb ütést kaptam. Lehet, hogy mindössze csak ötöt-hatot. A tarkómra,

az orromra, a gerincemre, a lapockámra, a bokámra. Lehet, mondom, de időben valahogy ez az öt-hat ütés még most is tart. Vagy tán örökké ismétlődik. Igen, végtelenül ismétlődő ütések. Örökké visszhangzóak. Persze, az sincs kizárva, hogy nem ötöt-hatot és nem húszat, hanem kétszázat, kétezret kaptam. Kétezer ütést. Kétezer ütést a fejemre. Kétezer ütést a tarkómra. Kétezer ütést a gerincemre. Kétezer ütést az ujjaimra. Nem tudom. Nem. Ahogy azt sem tudom, honnan vettem s miért állítottam olyan határozottan, hogy nyolc óra volt. Nem tudom, honnan tudom. Nem, mivel tizenhárom éves koromig én tán egyszer sem néztem meg, hány óra. Fogalmam sem volt, mi az és minek. Sosem volt rá szükségem. Hajnalban keltem, sötétben feküdtem. A nap legnagyobb részét vízen vagy fák között töltöttem. Láttam a templomok és a város háza nagy óráinak fehér és hamuszín számlapjait, de a mutatókat csak akkor vettem észre, ha rájuk szállt valamilyen madár, vagy ha festették őket. A harang, az órák belseje, az érdekelt, érdekelt a forgó, tojással teli fészek pl. a nagytemplom óraszerkezetében stb., de az idő, az nem. És mégis én tudtam a pontos időt, nem pedig azok a nagy, ormótlan órák, amelyek között állandóan volt egy-egy perc, másodperc eltérés. Azért tizenhárom éves koromig, mert akkor kaptam az első karórámat. Jézusmária! Csak most döbbsentem rá: az az órás fújta meg a szenegáli bélyeget, akitől karórámat vettük. Igen, nagy bélyegyűjtő volt az az órássegéd. Mellesleg, pontosan szemben lakott Dr. Kosztolányival (talán éppen az én lila Szenegálimat vizsgálta a lencséjével, amikor ütlegeltek a Bakay fivérek). Később elkerült városunkból, azóta egyszer sem hallottam róla, a nevét is elfelejtettem már. Az öreg orosz emigráns és Rudi után, azt hiszem, az órás következett. A lila bélyeget apám hozta valamelyik hazai vagy külföldi nagyvárosból a negyvenes évek vége felé. Egy Tanganyikára fáj a fogam, de a Szenegálinak jobban megörültem, habár nem lehetett különösebben értékes. Ha meglenne az a lila bélyegem, sokkal biztosabban, határozottabban tudnék közlekedni a világban, így megverve. Lenne valami biztos pontom, valami fogódzóm. Pecsételetlen volt, érintetlen. Közepes nagyságú réglalap. Ha pontosan emlékszem, két-három magas néger volt rajta, lándzsákkal, mozsárszerű dobokkal. Rajtam kívül addig senki sem nyúlt ahhoz az angyali fűrészhez... Nem sírok. Nem, de nehéz lesz e bélyeg nélkül, nehéz így megverve, így verve állandóan, azt tudom, jól tudom. Az a lila... Érdekes, most is inkább a színék szerint jelentkeznek, rendeződnek emlékezetemben a dolgok s nem

időrendben. Az időben egy nagy, ütésektől visszhangzó (20-200-2000) lyuk van, ájulásom. A gömbakác kérgén tolató bogarak és a pirospöttyes bögre, amelyben az ólomcsövet felolvasztottam. Ha pirospöttyes bögréből iszom, még ma is megrándulnak az ajkaim. Aztán az AGFA-reklám lila zománca, a kapualj lila futónövényei, a lila szenegáli bélyeg. A klottgatya, a klott könyökvédő, a temetkezési vállalat... Ifjú harcos! Szépen mondtam ezt. Szépen. Az egyik püfölt, a másik meg rugdosott. Miért választottak ki éppen engemet? Teljesen megmagyarázhatatlan számomra. Kutuzovi képességeimet nem sejtette az a két tanyasi szerecsen. Nem. Véletlenül történhetett. Vagy mégiscsak a temetkezési vállalatnál várhattak, akartak várni eredetileg? Csak a kreol menyasszony miatt helyezhették harminc-negyven lépéssel előbbre. Tudhattak, sejtettek-e valamit a Bakay fivérek menyasszonyomról? Vagy a botom irritálta őket? Nagyanyám pontosan úgy vasalta ki másnap szaros és véres klottgatyémat, mint a futballistákét mérkőzés után. Mikit a szikvízüzem körül lőtték le. A szikvízüzem oxigénpalackjai óriás ágyúgolyók... A fényképész magnéziumának explóziója... Ezek az x-betűk... Sokat beszéltem? Kinek meséltem, ha nem neked?! Most már nem hagyhatom abba. Valahogy ki kell keverednem ebből a forró tollörvényből. Ki rakta rám e tömérdek ágyneműt? Ki akart befojtani? Ki akarta belém fojtani a szót? Mind átnedvesedett a toll. Az ázott toll illata... Weisék háza tulajdonképpen két épületből állt: egy szép, piros emeletesből és egy kékesszürke földszintesből. A földszintes óriási udvarában, raktáraiban gyűlt a toll. Jól ismertem a fő-fő tollgyűjtő cigánycsaládot. Szép emberek voltak, gyönyörű lovakkal. A toll nemesíthette-szépíthette meg annyira őket? A toll? A toll, ami Weiset a halálba vitte? A toll, ami engem — hova visz, istenem, ugyan hova? Az öreg cigányt — senki sem tudott úgy inni, berúgni, káromkodni, nevetni, sírni — az elszakadt villanydrótok ütötték agyon. Lányai nem voltak kreolok. Fehér bőrűek voltak, pirosposzgak. A Tóparton laktak. Valamiféleképpen tán még rokonok is voltunk. Szédülök. Csontjaimba rakódott az ólom, az ólom ritmikus, végtelen ismétlődő ütései. Pedig le kellene másznom valahogy erről az üllőről, amelyen mint két kovács, két ördög ver, püföl immár huszonöt éve a két Bakay fivér, le kellene másznom valahogy erről az üllő formájú áldozati oltárról, mely alá tán éppen mazochizmusom gyújtott tüzet... Ki igazította be a rádiót? Ki csapta el? Ki csapta fel az előbb ismét? Egyedül vagyok valóban? Én csaphattam fel, amikor észrevettem, hogy nem vagy

velem? Én, hogy mégsem legyek teljesen egyedül? De itt voltál-e valaha is? Itt voltál-e bár egy pillanatra? Én csaphattam fel a rádiót, hogy ne féljek, ne féljek olyan nagyon, nagyon-nagyon? Ki simogatott engemet? Ki tette meleg kis tenyerét gerincemre, fejemre, ágyékomra? Kit simogatok én? Kit?! Mitől vagyok ilyen vizes? Hol vagyok? Kiugrottam. Ki? Az ágyból? És itt ülök most? Igen, azt hiszem. Letusoltam, és itt ülök most vizesen, nyitott fürdőköpenyben, íróasztalomnál. Kezem nyoma, víznyomata a papíron: nézem a kezemet mint vízjelet a papirosban, s érzem benne az ólom ütéseit, érzem, mint pontokat, mint azokat a légyraszterokat ott azon az olajnyomaton Dr. Kosztolányinál. Semmit sem látni az ütközetből. Sem a sötét, sem a világos részt. Csak a választóvonalat, egy függőleges pontsort. Egy különös pontsort, amelynek pontjai egyszerűen sötétek és világosak, feketék és fehérek. Az ólombunkó ütéseinek végtelen ismétlődése is kellemesnek tűnik olykor. Fekete pontokat látok a túl erős fényben... Igen, emlékszem, gyerekkoromban az erős napban a kukorica nagy sötétzöld levelei néha mézsfehérnek tűntek, mézsféher lángnyelveknek, meg fekete lángnyelveknek, csak zöldnek nem...

DOKTOR KOSZTOLÁNYI

mottó: („A közmondás rokona a kikristályosodott gondolat egy másik formája, a mottó; a késő középkor ezt is nagyon szereti. Abban különbözik a közmondástól, hogy nem általános érvényű bölcs mondás, hanem személyes elv vagy buzdítás. Mottót választani annyi, mint idézetet választani az ember életének prédikációjához. A mottó jelkép. A ruházat és fegyverzet minden darabjára felírták arany betűkkel, és bizonyára igen jelentékeny szuggesztív hatást gyakorolt. E mottók alaphangja sokszor rezignált, mint a közmondásoké, sokszor pedig reménykedő. A mottóknak titokzatosnak kell lenni... A mottókat kiegészíti az embléma, mint pl. Orléans Lajos görcsös botja ezzel a mottóval: »Je l' envie«, ami az akkori házárdjátékokban körülbelül annyit jelentett »hívok«, amire ellensége, Félelemnélküli János egy gyaluval válaszolt [hogy legyalulja a görcsös botot] és ezzel a mottóval: »Ic houd«, vagyis: »tartom«.” Huizinga)

Dr. Kosztolányi Kosztolányi Dezső, a nagy magyar író testvére volt, Budapesten egy rövid ideig együtt lakott Csáthtal, a morfinista novellistával, és ha jól tudom, Ludasról jött Kanizsára — hogy, mint mondtam, izzó késével megjelöljön. Ott feküdtem, meztelen: lefényképeztek, s ő, akinek bátyja után „nem lehet úgy prózát írni magyarul, mint azelőtt”, írt rám, írt rám keresztet — X-et. Igen, lehetséges, hogy én menekültem Dr. Kosztolányihoz a Bakay fivérek elől. Megverve? Vagy meg sem vertek? Csak lefényképeztek. A magnézium explóziója... Írni végre a korallszigetekről! A korallszigetek megpillantásának, fényexplóziójának leírása annyira tökéletes a pentlandi levélben, hogy nem tudom, milyen formában bírnám még fokozni — és milyen tollal? Apádtól kaptam, örököltem, egy négyszínű golyóstollat, azzal szándékoztam eredetileg is írni Ausztráliába bátyádnak. Igen, azt a tollat kellene előkeresnem. Nem a korallszigetekkel kell foglalkoznom, hanem a doktor (állatorvos) pentlandi levelét kell tanulmányoznom, simogatnom, simogatnom végtelenül és megírásának helyét, pillanatait rekonstruálnom, újraélnem — s közben, szinte észrevétlenül, megírom az én ausztráliai, korallszigeti levelemet... A toll, az anyagok, a kreol menyasszony, a korallszigetek... Egy kis primitív szobrocskáról is szó van, vagy szó lesz, a levélben, egy fémszobrocskáról, amely előbb pikkelyessé válik az ütésektől (20-200-2000), majd ezek a fémpikkelyek is leperegnek és végül már csak az ütések maradnak, csak az ütések képezik a szobrocška anyagát, tehát anyagtalanná és mégis mind súlyosabbá lesz: az ütések szobra! Egy Majakovszkij-mottót szándékoztam ausztráliai levelem elé írni, de még nem ellenőriztem le pontosan, melyik verséből is való ez a sor, amely teljesen véletlenül akadt fenn emlékezetemben, mivel én már évek óta nem olvastam Majakovszkijt: „Férjed korallkereskedő” — valami ilyesmi. Ezért hagytam ki a mottó helyét. Persze, Orléans Lajos göcsörtös botja miatt is. A cím? Hogy a cím miért nem a *Levél a korallszigetekről* lett, fogalmam sincs. Vagy talán Esti Kornél fiumei utazása miatt? Valami hasonló elementáris dologra lenne szükségem — az elmebajos lány szájcsokjára gondolok, a tenger megpillantása, a fény előtt — a korallszigetek megpillantásánál is. Talán egy bennszülött nő, aki máris a kreol menyasszonnyá tűnik át képzeletemben? Nem tudom. Hajnalodik vagy alkonyodik? Nem keltem még fel vagy már lefeküdtem? Az előbb mintha még meztelen lettem volna. A luszter üvegbúráján látom a szomszéd tömblakásokat: tiszta szürke, szürkéskék — a beton és

az ég. Szeretem ezt az egyszerű üvegbúrát. Olyan, akár egy akvárium, mennyezeti akvárium: sárga pizsamában, óriás, debil aranyhalként forgok körbe-körbe, tátogok. Meghalok. Az egyik ütés emléke, visszhangja a csontvelőben, végez majd velem? A tarkóm! A lapockám! Az orrom! Az ujjam! Ólompackák... A gerincem! Kész. Kész vagyok. Vihar volt. Egész éjszaka mulatott valahol az öreg tollszedő. Hajnalban, állva hajtott nagy tollrakományával. Mint egy végtelen, kétágú ostor csapott végig rajta, gyönyörű lovain és tollrakományán a leszakadt drót. Elégtek. Angyalbűzük volt. Amikor bontani kezdtük leégett házunk, boltjaink romjait, nem tudom, meséltem-e már, rábukkantam a söréteshordók, söréteshordócskák ólomlepeny-maradványaira... Ólom és toll. Égő ólom és égő toll. Úgy ugráltam ott a deszkán, eszméletlenül is, mint egy béka, hol hátra, hol hasra, hol oldalra fordítatva az ólom ütései által... Dr. Kosztolányi nagy esti és éjjeli beteglátogató körútjain minden apróságot, szarságot megvilágított, megpiszkált fehér betétes cipője hegyével. Már éppen el akarta oltani lámpáját, mit még Pesten vásárolt, amikor egy véres klottgatyát pillantott meg a gyűrődészkán.